

Το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο μπροστά σε δύο μεγάλες προκλήσεις του Γιάννη Καλογήρου¹

Το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο βρίσκεται σήμερα μπροστά σε ένα κρίσιμο για την πορεία του σταυροδρόμι – διότι, παρά την ανοδική πορεία που έχει διαγράψει, εμφανίζει μια τάση εξάντλησης της ενδογενούς δυναμικής του. Ειδικότερα, παρουσιάζει μian ιδιαίτερα άνιση ανάπτυξη, εμφανίζει ορισμένες επικίνδυνες (με βάση τα διεθνή πρότυπα) υστερήσεις, ενώ η οπτική της κοινωνίας δεν είναι πάντα παρούσα στη διαμόρφωση των επιλογών του. Η εξέλιξη του τέλος, κινδυνεύει άμεσα από την **υποχρηματοδότησή** του, η οποία σε συνδυασμό με τη διατήρηση του status quo οδηγεί σε μια **θεσμική και ευρύτερη δομική δυσκινησία**, προκαλώντας τελικά σημαντικές δυσκολίες στην αναγκαία και διαρκή ανανέωσή του.

Στην παρούσα συγκυρία, η κατάσταση επιβαρύνεται από τις δύο μεγάλες και απαιτητικές προκλήσεις, που καλείται να αντιμετωπίσει το ελληνικό Πανεπιστήμιο. Η **πρώτη πρόκληση** είναι κοινή με αυτήν που αντιμετωπίζει τα τελευταία 15 περίπου χρόνια το **ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο** ως θεσμός. Με άλλα λόγια, σε συνθήκες δημοσιονομικών περιορισμών, το ευρωπαϊκό δημόσιο πανεπιστήμιο καλείται να εκπληρώσει μια διττή- εν πολλοίς αντιφατική- αποστολή:

α) να αποτελεί ένα **θεσμό μαζικής ανώτατης εκπαίδευσης** («το Λύκειο του 21^{ου} αιώνα») που να είναι προσβάσιμο σε πλατεία κοινωνικά στρώματα, ανοίγοντας δρόμους προς την ανάπτυξη της οικονομίας και την κοινωνίας της γνώσης.

β) την ίδια ώρα, να είναι ένας **θεσμός ερευνητικής αριστείας**, ένας μηχανισμός που θα στηρίζει αποτελεσματικά την ευρωπαϊκή οικονομία και το συνδεδεμένο με αυτήν ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο στον διεθνή ερευνητικό, τεχνολογικό και ευρύτερο σκληρό ανταγωνισμό.

Η **δεύτερη πρόκληση** συνδέεται με τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο, στο πλαίσιο μιας **νέας οικονομικής και αναπτυξιακής στρατηγικής της χώρας για την επόμενη δεκαετία**. Σήμερα, είναι φανερό ότι οι λύσεις για τη συνέχιση της υπερδεκαετούς αναπτυξιακής δυναμικής και την αντιμετώπιση των διεθνών ανταγωνιστικών πιέσεων που δέχεται το παραγωγικό σύστημα της χώρας μας, δεν μπορούν να αναζητηθούν στην κατεύθυνση μιας πολιτικής που απλώς ενθαρρύνει την ανειδίκευτη εργασία χαμηλού κόστους. Η ενεργοποίηση μιας αναπτυξιακής τροχιάς που θα στηρίζεται σε **μορφωμένους, καταρτισμένους και κριτικά ενημερωμένους πολίτες, στην αξιοποίηση της τεχνολογίας και της καινοτομίας, στην ποιοτική επιχειρηματικότητα (που θα βασίζεται στη γνώση), στη λειτουργία ενός αποτελεσματικού και ευφυούς κράτους, στη διαμόρφωση μιας πολυπολιτισμικής, ανοιχτής και ανεκτικής κοινωνίας**, είναι απολύτως αναγκαία. Κι επειδή στην καρδιά αυτού του αναπτυξιακού υποδείγματος είναι η **επένδυση στη γνώση και στον άνθρωπο**, δεν μπορεί παρά η πρόκληση αυτή να αφορά ευθέως το αναβαθμισμένο δημόσιο Πανεπιστήμιο.

Η κυβέρνηση σήμερα μοιάζει να αναζητεί σε ένα πολυδιάστατο πρόβλημα μια μονοδιάστατη λύση - **δια της μεταθέσεως του προβλήματος στην αναθεώρηση του Συντάγματος**. Με άλλα λόγια η κυβέρνηση ελπίζει, ότι με την καθιέρωση μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων (που μπορεί στην πορεία να γίνουν και κερδοσκοπικά) θα απαλλαγεί από το πρόβλημα της αναγκαίας αύξησης της δημόσιας

χρηματοδότησης - θα παρακάμψει δηλαδή το δύσκολο πρόβλημα της αναβάθμισης του δημοσίου Πανεπιστημίου, θα απορροφήσει ένα μέρος της φοιτητικής μετανάστευσης και θα διευρύνει μιαν υφιστάμενη οικονομική δραστηριότητα, αυτήν των εργαστηρίων ελευθέρων σπουδών. Όμως, **η «ανωτατοποίηση» - για να χρησιμοποιήσουμε μιαν έκφραση του συρμού - των κολλεγίων αυτών, δεν αντιμετωπίζει το ουσιαστικό πρόβλημα του κεντρικού ρόλου του Πανεπιστημίου στην οικονομία και την κοινωνία της γνώσης.**

Συμπερασματικά, βέβαιον είναι ότι η συντήρηση της παρούσας κατάστασης δεν αποτελεί λύση. Το δημόσιο Πανεπιστήμιο για να ζήσει πρέπει να προχωρήσει σε σημαντικές αλλαγές - που αφορούν το σύνολο της πανεπιστημιακής λειτουργίας. Μεταρρυθμίσεις χωρίς αύξηση πόρων είτε είναι βερμπαλισμός, είτε είναι μια «εκ του πονηρού» προσπάθεια σταδιακής απαξίωσης του δημοσίου Πανεπιστημίου. Η πρόταση για το νέο δημόσιο Πανεπιστήμιο (που παρουσίασε πρόσφατα για διαβούλευση το ΠΑΣΟΚ) ανοίγει μια νέα ατζέντα. Στο επίκεντρό της είναι η ανάδειξη της αναβάθμισης του δημοσίου Πανεπιστημίου ως βασικής αναπτυξιακής προτεραιότητας της χώρας - προβλέπεται δηλαδή διπλασιασμός της δημόσιας χρηματοδότησής της, στη βάση ενός συγκεκριμένου στρατηγικού σχεδίου, με απολογιστικό έλεγχο στη διαχείριση των οικονομικών, κοινωνική λογοδοσία και στοχευμένη αξιολόγηση, προβλέπεται επίσης διοικητική αυτοτέλεια, αξιοποίηση των ηλεκτρονικών υποδομών, ενθάρρυνση καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών, μακροχρόνιο σχέδιο συστηματικής υποστήριξης της διεθνοποίησης των πανεπιστημίων, καθολική ψηφοφορία για την ανάδειξη των εκπροσώπων των φοιτητών κ.λπ. Σε ό,τι αφορά δε την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων, αυτή θα πρέπει να διέπεται από αυστηρές διεθνείς προδιαγραφές και να υπόκειται σε διαδικασία ουσιαστικής αξιολόγησης.

Η λειτουργία του Πανεπιστημίου τέλος, ως αυτοτελούς θεσμού κριτικής θεώρησης της ίδιας της κοινωνίας και του κόσμου που μας περιβάλλει, είναι ουσιώδης παράμετρος στην ανάπτυξη μιας **δημοκρατικής, ανοιχτής και ανεκτικής κοινωνίας στην Ευρώπη**. Το δίδαγμα αυτό είναι οικουμενικό και το σύγχρονο Πανεπιστήμιο, ως δημόσιος χώρος, πρέπει να διευκολύνει την **ανεμπόδιστη** διακίνηση των ιδεών και των ευρημάτων της επιστημονικής έρευνας, να καλλιεργεί τις αξίες του **διαφωτισμού** και του ορθού λόγου και να διαμορφώνει μιαν ατμόσφαιρα που θα ευνοεί τον **πειραματισμό, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία.**

¹ Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΜΠ. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας Βιομηχανίας και Ειδικός Γραμματέας για την Κοινωνία της Πληροφορίας.